

Ffydd a diwylliant

Yma o hyd, ac o hyd ac o hyd

Dwi wedi crio fy siâr dros yr wythnosau diwethaf yma. 'Blybro' drwy 'Hen Wlad fy Nhadau', colli mwy o ddagrau dros fuddugoliaethau na cholledion bron, ac wrth gwrs mae'r dagrau'n llifo drwy 'Yma o Hyd'. Bob tro.

Dwi'n falch o ngwlad a fy iaith. Dwi'n falch o'r tîm pêl-droed. Dwi'n rhyfeddu at eu taith ac yn falch fy mod wedi neidio ar y trênn, yn hwyr yn y dydd. Dwi'n falch dros Dafydd Iwan ac yn rhyfeddu at daith y gân, a'i daith o'n bersonol a'n taith ninnau fel cenedl, ar y cae ac oddi arno fo. Ydan, rydan ni 'Yma o Hyd' ac mae'r byd i gyd yn gwybod.

Mae yna hud rhyfedd i ganu torfol. Nid perffeithrwydd corawl, dwi'n feddwl, ond sgrechian canu, baglu canu dros eiriau anghyfarwydd, trio canu a chrio canu. Harmoneiddio'n flêr a bloeddio canu mewn unrhyw gywair ond yr un cywir.

O ganu felly ar eich pen eich hun, fe fyddai'ch ffaeleddau'n gywilyddus o amlwg i'r byd i gyd i'w gweld. Ond o sefyll mewn torf, mae pob cyfraniad yn wych ac yn wachul, yn toddi'n greadigaeth bersain a chyfan gwbl wefreiddiol.

Mae'r gân yn ddeugain oed. Deugain mlynedd yn ôl roedd Cymru yn dal wedi

Llun: Lowri Fron

ei llorio gan ganlyniad pleidlais datganoli 1979, a thra oedd hi ar lawr fe ddaeth Thatcher a'i chicio'n ddiidrugaredd: diberfeddu'r gweithfeydd glo, sgrapio'r gweithfeydd dur, rhoi cwotas ar laeth a gwerthu tai cyngor. Do, fe roddodd y Gymdeithas a Gwynfor dolc yn y ddynes ddur, ac erbyn 1982 roedd S4C yn darlledu a'r wlad ar ei thraed eto, wedi ysgwyd y llwch o'i llewys, sgwario'i ysgwyddau ac yn barod i ganu, er gwaethaf pawb a phopeth, ei bod hi 'yma o hyd!'

Ond dwi wedi cael digon ar 'Yma o Hyd'. Ar ôl Cwpan y Byd mae'n bryd anghofio amdani. Ysbryd 1982 sydd iddi wedi'r cwbl. Rhyw hen deimlad o oroesi. Efalla'i fod o'n deimlad dewr, herfeiddiol: 'Gwna di dy waethaf, fe dro' i'r foch arall, ac fe fydda i yma o hyd.' Ond mae yna gleisiau a chreithiau yn perthyn i'r gân, llygaid duon a chloffni er gwaetha'r sgwario. Siawns nad ydan ni bellach wedi goroesi. Siawns nad ydy hi'n bryd byw.

Fe fu dyrnaid ffyddlon o gefnogwyr Cymru yn dilyn eu gwlad drwy'r dyddiau duon. A dwi'n falch dros Dewi Prysor a ffyddloniaid tebyg. Fe fuon nhw mewn stadiymau gwag mewn llefydd fel Tbilisi, a ninnau'n colli (0-5) yn Nhachwedd 1996. Ac wrth gerdded drwy'r eirlaw yn chwilio am far drud a digroeso fe ganon nhw 'Yma o Hyd'. Canu mewn llefydd lle nad oedd torf. Dwi'n falch drostyn nhw, yn ddiolchgar amdany'n nhw, a dwi'n gweld dim bai arnyn nhw os ydyn nhw'n edrych braidd yn ddilornus ar gefnogwyr tywydd teg fel fi. Mae'r rhain yn ddyddiau melyn iawn iddyn nhw.

Ond mae yna wers i ni i gyd yn nameg Dafydd Iwan a'r tîm pêl-droed. Diolch byth am 'Yma o Hyd' ond siawns nad ydy hi'n bryd i ni newid ein cân.

'I'r Gad!' a 'Cherddwn Ymlaen'.

Arwel Rocet Jones

Cyflwyno medal Gee er anrhydedd i Tom Defis

Gyda 22 o fedalau Gee eisoes wedi eu cyflwyno yn ystod 2022, cafwyd cyfle i gyflwyno'r olaf ohonynt am eleni mewn cyfarfod arbennig o gwrdd chwarter yr Annibynwyr a gynhaliwyd bawn Iau, 24 Tachwedd, yng nghapel Blaen-y-coed, ger Cynwyl Elfed. Roedd hon yn fedal arbennig ac yn cael ei chyflwyno gan Gyngor yr Ysgolion Sul i gydnabod cyfraniad oes at weithgarwch yr ysgol Sul a gwaith plant ac ieuenctid yng Nghymru. Dros y 30 mlynedd diwethaf cyflwynwyd tua 20 o'r rhain, a bellach cafwyd cyfle i gydnabod cyfraniad nodedig y Parchedig Tom Defis at y dystiolaeth Gristnogol ymhlith plant ac ieuenctid Cymru.

Yn ystod y bore cynhaliwyd cyfarfod o'r cwrdd chwarter ym Mlaen-y-coed, ac wedi cinio blasus yn y festri, aed yn ôl i'r capel ar gyfer oedfa gymun, a chyfle i gyflwyno'r fedal cyn rhannu'r sacramentau. Y Parch. Tom Evans oedd yn llywyddu, ac fe'n harweiniwyd at fwrdd y cymun gan y Parch Gareth Ioan.

Ond cyn gwneud hynny, galwyd ar Aled Davies o Gyngor yr Ysgolion Sul i gyflwyno'r fedal. Bu'n dda cael cwmni Nigel Davies yno hefyd, un a fu'n gweithio i'r Cyngor am dros 18 mlynedd, ac a gafodd llawer o gwmni a chefnogaeth gan Tom yn ystod y cyfnod hwnnw. Cafwyd gair o werthfawrogiad am gyfraniad Tom i'r gwaith, cyn i Aled osod y fedal o gwmpas ei wddf. Roeddem mor falch fod Tom wedi llwyddo i gyrraedd yno'r prynhawn hwnnw, gan ei fod yn dal i wella a chryfhau ar ôl triniaeth yn yr ysbyty.

Y Parch. Tom Defis gyda Nigel Davies ac Aled Davies

Wrth ymateb i dderbyn y fedal, diolchodd yn gynnes am y cyfleoedd a gafodd i wasanaethu, ac am y cydweithio hapus dros y blynyddoedd. Mynegodd hefyd pa mor falch ydoedd o dderbyn y fedal ym Mlaen-y-coed, gan mai yno, yn yr ysgol Sul, y cychwynnodd yntau ar ei daith ysbrydol yn blentyn ifanc iawn.

Bu Tom yn Gadeirydd ar y Cyngor am dymor, ac yn aelod selog a chefnogol ohono ers dros 30 mlynedd. Bu'n gymwynaswr mawr, yn cario llyfrau o gwmpas y wlad, heb sôn am ei gymorth (yn y fan fach goch) yn helpu i osod stondinau yn y gwyliau cenedlaethol. Diolchwn iddo am oes o wasanaeth rhadlon. Dymunwn bob dymuniad da am adferiad iechyd llwyr iddo, ac am gydweithio hapus eto yn y dyfodol.